

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

© Министерство на правосъдието на Република България, mjs.bg. Разрешението за повторно публикуване на този неофициален превод е предоставено единствено за целите на включването му в базата данни HUDOC на ЕСПЧ.

© Ministry of Justice of the Republic of Bulgaria, mjs.bg. Permission to re-publish this non-official translation has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪД ПО ПРАВАТА НА ЧОВЕКА

ПЪРВО ОТДЕЛЕНИЕ

ДЕЛО БЕЛЧЕВ С/У БЪЛГАРИЯ

(Жалба № 39270/98)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

8 април 2004

ВЛЯЗЛО В СИЛА

08/07/2004

Решението става окончателно при наличие на обстоятелствата, упоменати в чл. 44, ал. 2 от Конвенцията. Същото може да е предмет на редакционен преглед.

По делото Белчев с/у България,

Европейският съд по правата на човека (Първо отделение), заседаващо в състав:

Г-н К. Л. РОЗАКИС [C.L. ROZAKIS], *Председател*,

Г-н Е. ЛЕВИЦ [E. LEVITS],

Г-жа С. БОТУШАРОВА [S. BOTOUSCHAROVA],

Г-н А. КОВЛЕР [A. KOVLER],

Г-н В. ЗАГРЕБЕЛСКИ [V. ZAGREBELSKY],

Г-жа Е. ЩАЙНЕР [E. STEINER],

Г-н К. ХАДЖИЕВ [K. HALIYEV], *съдии*,

и Г-н С. КЕСАДА [S. QUESADA], *Заместник-секретар на отделението*,

В разпоредително заседание, проведено на 18 март 2004,

Постанови настоящото решение на посочената по-горе дата:

ПРОИЗВОДСТВО

1. Делото е образувано по жалба (№ 39270/98) срещу Република България, подадена на 24 септември 1997 до Европейската комисия по правата на човека (“Комисията”) на основание предишния член 25 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи (“Конвенцията”) от българския гражданин г-н Антон Белчев Белчев [Anton Belchev Belchev], (“жалбоподател”).

2. Жалбоподателят се представлява от г-н М. Екимджиев [M. Ekimdjiiev], адвокат от Пловдивската адвокатска колегия. Българското правителство (“Правителството”) се представлява от неговите агенти, г-ца В. Джиджева [V. Djidjeva] и г-ца М. Димова [M. Dimova] от Министерство на правосъдието. В писмо от 8 април 2003 жалбоподателят оспорил представителната власт на агентите и поискал от Съда да не взема предвид представените от тях становища от името на Правителството. На 18 март 2004 Съдът отхвърлил възражението на жалбоподателя.

3. Жалбоподателя твърди, по-специално, че след арестуването му не бил изправен пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, че изтъкнатите от националните власти основания за задържането му под стража били недостатъчни, че не разполагал с гарантирано от закона право на обезщетение във връзка с твърдените нарушения на член 5 от Конвенцията, както и че наказателното дело срещу него не било проведено в рамките на разумен срок.

4. Жалбата е внесена в Съда на 1 ноември 1998, когато влиза в сила Протокол № 11 към Конвенцията (член 5, алинея 2 от Протокол № 11).

5. Жалбата първоначално е разпределена на Четвърто отделение на Съда (член 52, алинея 1 от Правилника на Съда). В рамките на това отделение, в съответствие с член 26, алинея 1, е определен състав, който да разгледа делото (член 27, алинея 1 от Конвенцията).

6. С решение от 11 май 2000 Съдът (Четвърто отделение) обявява жалбата за частично недопустима.

7. На 1 ноември 2001 Съдът променя състава на своите отделения (член 25, алинея 1). Настоящото дело е разпределено на новообразуваното Първо отделение (член 52, алинея 1).

8. С решение от 6 февруари 2003 Съдът (Първо отделение) обявява жалбата за частично допустима.

9. Жалбоподателят, но не и Правителството, представя писмено становище относно съществото на спора, (член 59, алинея 1 от Правилника).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

10. Жалбоподателят е роден през 1957 и живее в Пловдив.

A. Наказателното производство срещу жалбоподателя

1. Предварителното производство

11. На 11 март 1996 Пловдивската районна прокуратура образувала производство срещу г-н Хамънов [Hamанov], управител на банка, и няколко други лица във връзка с редица извършени от тях финансови сделки (*Вж. Янков с/у България*, № 39084/97, абзац 11, 11 декември 2003 [*Yankov v. Bulgaria*, no. 39084/97, § 11, 11 December 2003] и *Хамънов с/у България*, № 44062/98, абзац 11, 8 април 2004 [*Hamанov v. Bulgaria*, no. 44062/98, § 11, 8 April 2004]).

12. В хода на разследването г-н Хамънов бил обвинен, *между другото*, че се задължил от името на банката – без да има право да направи това – по девет записи на заповед, издадени от дружества, свързани с жалбоподателя.

13. На неупомената дата през ноември 1996, при разпита му г-н Хамънов заявил, че жалбоподателят го склонил да се задължи по записите на заповед. Въз основа на това изявление следователят решил

да повдигне обвинение срещу жалбоподателя за подбуждане и улесняване на престъплението, в което бил обвинен г-н Хамънов.

14. На 14 ноември 1996 жалбоподателят бил обвинен, по член 282, алинеи 2 и 3 във връзка с член 20, алинеи 3 и 4 от Наказателния кодекс ("НК"), че е подбудил и улеснил г-н Хамънов да наруши служебните си задължения с цел получаване на незаконна облага за себе си или другиго.

15. Обвинени били общо осем лица. В хода на разследването обвиненията били изменени няколко пъти.

16. В рамките на следствието, продължило около четиринадесет месеца, следователят разпитал четиридесет и седем свидетели, проучил множество финансови и банкови документи, назначил експертизи и извършил претърсвания.

17. На 5 май 1997 разследването приключило и следственото дело било изпратено на прокурора.

18. На 1 юли 1997 прокурорът внесъл в Пловдивския районен съд обвинителен акт от тридесет и две страници, към който били приложени двадесет тома писмени доказателства.

2. Съдебният процес

19. Първото по делото съдебно заседание се провело от 17 до 30 септември 1997. Пловдивският районен съд разпитал обвиняемия, свидетели и експерти. Някои от свидетелите не се явили. Както прокуратурата, така и защитата поискали отлагане на делото.

20. Съдебният процес продължил на 25 ноември 1997. Районният съд разпитал няколко свидетели. Десет други свидетели не се явили, тъй като били нередовно призовани, а други – макар надлежно призовани - не се явили. Делото било отложено за 7 януари 1998.

21. Следващите заседания се провели на 7 и 8 януари 1998. Съдът отложил делото за 9 април поради неявяване на някои свидетели и постановил изготвяне на допълнителна счетоводна експертиза.

22. Насроченото за 9 април 1998 заседание било отложено за 6 юли 1998, а след това за 19 октомври 1998 поради заболяване на един от другите обвиняемите.

23. На 19 октомври 1998 Районният съд провел последното заседание по делото. Изслушал устните прения на страните.

24. На 30 октомври 1998 Районният съд признал за виновен жалбоподателя за това, че е подбудил и помогнал на г-н Хамънов да се задължи от името на банката, без да има право на това, по девет записи на заповед. Осъдил го на шест години лишаване от свобода и го лишил от право да извършва финансова дейност за срок от девет години.

25. Мотивите на решението на Районния съд били депозираны в деловодството на съда на неупомената дата в края на януари 1999.

26. На няколко пъти в хода на производството достъпът до наказателното дело се оказал невъзможен, тъй като било изпращано на компетентния съд за произнасяне по жалби, подадени от другите обвиняеми срещу задържането им под стража. На практика, при тези обжалвания заедно със съответната жалба се изпращала цялата наказателна преписка.

27. В хода на производство Районният съд, а впоследствие Окръжният съд прибегвали до съдействието на полицията за установяване на адресите на свидетелите и осигуряване на тяхното явяване.

3. Въззивното производство

28. На 26 ноември 1998 жалбоподателят обжалвал осъждането и присъдата си.

29. Повече от година по-късно, на 6 декември 1999, Пловдивският окръжен съд провел първото си заседание, което било отложено за 13 март 2000 поради здравословни проблеми на жалбоподателя.

30. На 13 и 14 март 2000 Окръжният съд продължил разглеждането на делото.

31. На 5 юни 2000 Окръжният съд отменил присъдата на първата инстанция и върнал делото на предварителното производство.

4. Възобновеното предварително производство

32. Окръжната прокуратура, намирайки решението на Окръжния съд за неясно и неправилно, протестираше същото и поискала неговото тълкуване. Последвал спор относно срока за подаване на въпросния протест до Върховния касационен съд. На 27 ноември 2000 този съд отхвърлил протеста на прокуратурата.

33. След това по делото не били предприети никакви процесуално-следствени действия, най-малко до април 2003, датата на последните сведения от страните. Към този момент разглеждането на делото на жалбоподателя е висящо пред органите на прокуратурата.

Б. Задържането на жалбоподателя

34. На 14 ноември 1996 жалбоподателят бил арестуван и изправен пред следовател, който му наложил мярка за неотклонение “задържане под стража”. Същия ден постановлението било потвърдено от районната прокуратура.

35. На неупомената дата в края на ноември или началото на декември 1996 жалбоподателят подал молба за освобождаване до районната прокуратура. Спорд него липсвали каквито и да било доказателства, че е извършил приписваното му престъпление. Освен

това имал постоянен адрес и не би могъл да осуети разкриването на обективната истина.

36. На 3 декември 1996 Районната прокуратура отхвърлила молбата с аргумента, че жалбоподателят бил обвинен в извършването на тежко умишлено престъпление, в който случай законът предвиждал мярка за неотклонение “задържане под стража”. Свидетелските показания на двама от свидетелите и някои документи сочели, че жалбоподателят бил извършил незаконни действия. Освен това Районната прокуратура приела за вероятно жалбоподателят да се опита да укрие важни документи, свързани с престъплението, в което бил обвинен.

37. На 4 декември 1996 жалбоподателят обжалвал пред Окръжната прокуратура. Той твърдял, че не съществува опасност да се укрие, тъй като имал постоянен адрес, нито да затрудни разследването.

38. На 18 декември 1996 жалбата била отхвърлена. Окръжната прокуратура приела, че доколкото жалбоподателят бил обвинен в извършване на тежко умишлено престъпление, задържането му под стража било задължително по силата на алинея 1 на член 152 от Наказателно-процесуалния кодекс (“НПК”). Освобождаването му било възможно единствено при наличие на условията, предвидени в алинея 2 на тази разпоредба. Настоящият случай обаче не бил такъв, тъй като предвид сложността на делото, множеството свидетели, които трябвало да бъдат разпитани, и нуждата от провеждане на очни ставки между жалбоподателя и определени свидетели, съществувала опасност ако същият бъде освободен да попречи на разследването чрез подбуждане на свидетели към лъжесвидетелстване и укриване на документи.

39. На 20 декември 1996 жалбоподателят подал жалба до Главна прокуратура. Той изтъкнал, че липсват доказателства относно авторството на деянието и че Окръжната прокуратура не посочила конкретни факти в подкрепа на заключението, че жалбоподателят може да се укрие или да подправи документи.

40. На 17 януари 1997 Главна прокуратура отхвърлила жалбата. Тя подкрепила становището на долустоящите прокуратури, като се позовала също така на обстоятелството, че срещу жалбоподателя имало друго висящо наказателно производство, което обстоятелство, съгласно член 152, алинея 3 от НПК, изключвало всякаква възможност за освобождаване. Това производство било образувано през 80-те години и към 1997 все още било висящо на етапа на предварителното производство.

41. На 18 февруари 1997 жалбоподателят подал молба за освобождаване, твърдейки, *между другото*, че здравословното му състояние било несъвместимо с условията на ареста.

42. На 26 февруари 1997 жалбоподателят бил изпратен в болница за медицински преглед.

43. На 4 март 1997 Окръжната прокуратура отхвърлила искането на жалбоподателя за освобождаването му поради влошено здравословно състояние, но постановил неговото преместване в болница. Тя се позовала на предходните си съображения за потвърждаване на задържането под стража на жалбоподателя.

44. На 14 март 1997 жалбоподателят подал до Главна прокуратура молба за освобождаване по здравословни причини. Молбата била изпратена на Окръжната прокуратура.

45. На 25 март 1997, след като се запознала с молбата, Окръжната прокуратура постановила освобождаването на жалбоподателя под гаранция. Тя се позовала на заключенията на лекарите-експерти, като отбелязала, че връщането на жалбоподателя от болницата в ареста ще направи невъзможно спазването на предписаната му диета и осигуряването на необходимото лекарско наблюдение. Освен това, наблюдаващият прокурор и следователят заключили, че всички писмени доказателства били събрани, а фактите по делото - изяснени. Ето защо не съществувала опасност жалбоподателят да подправи доказателства. Разследването продължавало единствено поради трудности при призоваването на някои свидетели. На последно място нямало данни, че жалбоподателят щял да се укрие. Що се отнася до наличието на друго висящо наказателно производство срещу него, Окръжната прокуратура приела, че това обстоятелство не следва да се използва във вреда на жалбоподателя, тъй като въпросното разследване продължавало вече повече от десет години.

46. На 28 март 1997 жалбоподателят внесъл гаранция и бил освободен.

II. ПРИЛОЖИМО ВЪТРЕШНО ПРАВО И СЪДЕБНА ПРАКТИКА

A. Престъплението, в което бил обвинен жалбоподателят

47. Член 282, алинея 1 от НК гласи следното:

“Длъжностно лице, което наруши или не изпълни служебните си задължения, или превиши властта или правата си с цел да набави за себе си или за друго облага или да причини другиму вреда и от това могат да настъпят немаловажни вредни последици, се наказва с лишаване от свобода до пет години...”

48. Член 282, алинея 3 във връзка с първата и втората алинея на същата разпоредба, предвижда наказание лишаване от свобода от три до десет години в особено тежки случаи, ако от деянието са настъпили значителни вредни последици или е извършено от лице, което заема отговорно служебно положение.

49. Член 20, алинея 3 от НК определя като “подбудител” този, който умишлено е склонил друго да извърши престъплението. Член

20, алинея 4 определя като “помагач” този, който умишлено е улеснил извършването на престъплението чрез съвети, разяснения, обещание да се даде помощ и пр. Както подбудителите, така и помагачите са съучастници в извършеното престъпление и се наказват с наказанието, предвидено за извършеното престъпление, като се вземат предвид характерът и степента на тяхното участие (член 21, алинея 1).

Б. Разпоредби, уреждащи задържането под стража

1. Органи, компетентни да наложат мярка за неотклонение “задържане под стража”

50. Към процесния момент и до реформата на НПК от 1 януари 2000 всяко арестувано лице било изправяно пред следовател, който решавал дали обвиняемият да остане в ареста или не. Решението на следователя подлежало на одобрение от прокурор. Ролята на следователите и прокурорите съгласно българското право е обобщена в абзаци 25-29 от решението на Съда по делото *Николова с/у България* ([ГО], № 31195/96, ЕКПЧ 1999-II [*Nikolova v. Bulgaria*] ([GC], по. 31195/96, ECHR 1999-II)).

2. Правна уредба и практика, свързани с изискванията и основанията на мярката за неотклонение “задържане под стража”

51. Задържането под стража се урежда от член 152 от НПК, който в приложимата си част гласи следното:

“1. Мярка за неотклонение задържане под стража се взема за тежки умишлени престъпления.

2. В случаите на ал. 1 мярката за неотклонение “задържане под стража” може да не се вземе, ако няма опасност обвиняемият да се укрие, да осуети разкриването на обективната истина или да извърши друго престъпление...”

52. “Тежко престъпление” съгласно член 93, алинея 7 от НК е това, за което по закона е предвидено наказание лишаване от свобода повече от пет години.

53. Върховният съд се е произнесъл, че в съдебните производства, образувани по жалба срещу мярка за неотклонение “задържане под стража”, съдът не проверява налице ли са достатъчно доказателства за виновността на обвиняемия в извършването на определено престъпление. Съдилищата трябва да преценяват само законността на постановлението за налагане на мярката за неотклонение. (опред. № 24 от 23 май 1995 г. по н.д. № 268/95 г. на ВС I н.о.).

54. Според съдебната практика на Върховния съд към процесния момент (понастоящем поне отчасти остаряла в резултат на

измененията, влезли в сила от 1 януари 2000), член 152, алинея 1 предвиждал задържане под стража на лице, обвинено в извършване на тежко умишлено престъпление. Изключение от това било възможно единствено, в съответствие с член 152, алинея 2, когато опасността обвиняемият да се укрие или да извърши друго престъпление е изключена по несъмнен и обективен начин, например, поради сериозно заболяване на задържания, старост или изолиране от обществото на друго основание, например за изтърпяване на наказание лишаване от свобода (опред. № 1 от 4 май 1992 г. по н.д. № 1/92 г. на ВС I н.о.; опред. № 48 от 2 октомври 1995 г. по н.д. № 583/95 г. на ВС I н.о.; опред. № 78 от 6 ноември 1995 г. по н.д. 768/95 г.).

55. Алинея 3 на член 152, в редакцията ѝ до август 1997, предвижда, че задържането под стража е задължително без изключение, когато по отношение на обвиняемия има незавършено производство по друго обвинение за друго престъпление от общ характер, както и в случаите на рецидив.

56. На 21 март 1997 Върховният касационен съд разгледал искане на Главния прокурор за постановяване на тълкувателно решение на член 152 от НПК. Върховният касационен съд приел, че член 152, алинея 3 от кодекса бил несъвместим с Конституцията, Конвенцията и Международния пакт за политически и граждански права. Поради това той решил да отнесе въпроса до Конституционният съд, компетентен да се произнесе относно съответствието на законодателството с Конституцията и международните договори. В крайна сметка Конституционният съд не взел становище по въпроса, тъй като атакуваната разпоредба била отменена, считано от 11 август 1997.

В. Закон за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани

57. Член 2 от Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани (State Responsibility for Damage Act of 1988) гласи в приложимата си част:

“Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от органите на ..., следствието, прокуратурата, съда ... от незаконно:

1. задържане под стража ..., когато то е отменено поради липса на законно основание [.]”

58. Докладваната съдебна практика по член 2 (1) от закона е оскъдна. В две скорошни решения Върховният касационен съд е постановил, че постановленията за задържане под стража се считат за “отменени поради липса на законни основания” – и отговорността на държавата възниква – когато наказателното производство е било приключено поради недоказаност на обвинението (реш. № 859/2001 г.

от 10 септември 2001 г. по г.д. № 2017/2000 г. на ВКС) или когато обвиняемият е бил оправдан (реш. № 978/2001 г. от 10 юли 2001 г. по г.д. № 1036/2001 г. на ВКС). Очевидно е възприето становището, че в такива случаи постановлението за задържане под стража е лишено с обратна сила от правните си основания, доколкото обвиненията са се оказали неоснователни.

59. От друга страна, Правителството не е посочило на Съда пример за уважен иск на основание член 2 (1) от закона във връзка с незаконни постановления за задържане под стража по висящи наказателни производства или производства, приключили с влезли в сила осъдителни присъди. Очевидно определението за отмяна на задържане под стража по висящо наказателно производство никога не се е считало за акт, “отменен поради липса на законни основания”, по смисъла на член 2 (1) от закона. Освен това понятията “незаконно” и “липса на законни основания” очевидно препращат към незаконосъобразността съгласно вътрешното право.

60. Съгласно член 2 (2) от закона, при определени обстоятелства е възможно да се предяви иск за вреди, причинени от “незаконно повдигане на обвинение”. Такъв иск може да се предяви единствено ако обвиняемият е бил оправдан от съд или наказателното производство е било прекратено от съда или органите на прокуратурата, тъй като обвиняемият не е извършил престъплението, деянието не е представлявало престъпление или наказателното производство е било образуване след изтичане на определен срок или въпреки настъпила амнистия. За разлика от разрешението, възприето съгласно член 2 (1) (*Вж.* абзац 58 по-горе), Върховният касационен съд приел, че отговорност не възниква на основание член 2 (2) когато наказателното производство е било прекратено на етапа на досъдебното производство поради недоказаност на обвинението (реш. № 1085/2001 г. от 26 юли 2001 г. по г.д. № 2263/2000 г. на ВКС IV г.о.).

61. Лицата, търсещи обезщетение за вреди, причинени от актове на органите на следствието и прокуратурата или съдилищата при обстоятелства, попадащи в обхвата на Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на граждани нямат право да предявят иск по общия ред за реализиране на деликтната отговорност, тъй като законът е *lex specialis* и изключва приложението на общия режим (член 8 (1) от закона; реш. № 1370/1992 г. от 16 декември 1992 г., по г.д. № 1181/1992 г. на ВС IV г.о.). Правителството не се е позовало на нито един уважен по общия ред иск във връзка с незаконно задържане под стража.

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИ НАРУШЕНИЯ НА ЧЛЕН 5, АЛИНЕЯ 3 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

А. Твърдяно нарушение на правото на задържания да бъде изправен пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, по смисъла на член 5, алинея 3 от Конвенцията

62. Жалбоподателят се оплаква на основание член 5, алинея 3 от Конвенцията, че след арестуването му не бил изправен незабавно пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции.

63. Член 5, алинея 3 от Конвенцията в приложимата си част гласи следното:

“Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1 (с) на този член, трябва своевременно да бъде изправено пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции ...”

64. Жалбоподателят твърди, че нито следователят, който постановил задържането му, нито прокурорът, потвърдил взетата мярка за неотклонение, могат да се считат за независими длъжностни лица, упълномощени от закона да изпълняват съдебни функции. Той се позовава на констатациите на Съда в решенията по делата *Асенов и други с/у България* (решение от 28 октомври 1998, *Сборник с решения* 1998-VIII, стр. 3299, абзац 147-150 [*Assenov u Others* (judgment of 28 October 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII, p. 3299, §§ 147-150]) и *Николова* (цитирано по-горе, абзац 50-51).

65. Правителството признава, че българското право към процесния момент не може да се счита за съвместимо с член 5, алинея 3. То твърди обаче, че въвеждането на съдебен контрол върху задържането на заподозрени лица не било възможно без предхождаща го законодателна промяна. В тази връзка, то уведомява Съда, че изменения на НПК, в сила от 1 януари 2000, предвиждат цялостен съдебен контрол върху налаганите на досъдебното производство мерки на процесуална принуда.

66. В предходни решения, отнасящи се до системата на задържане под стража, съществувала в България до 1 януари 2000, Съдът е установил, че нито следователите, пред които били изправяни обвиняемите, нито прокурорите, одобряващи постановленията за задържане, могат да се считат за “длъжностни лица, упълномощени от закона да изпълняват съдебни функции” по смисъла на член 5, алинея

3 от Конвенцията (*Вж. Асенов и други*, цитирано по-горе, pp. 2298-99, §§ 144-50; *Николова*, цитирано по-горе, абзац 49-53; и *Шишков с/у България*, № 38822/97, абзац 52-54, ЕКПЧ 2003 [*Shishkov v. Bulgaria*, no. 38822/97, §§ 52-54, ECHR 2003]-... (извлечения)).

67. Настоящият случай също се отнася до мярка за неотклонение “задържане под стража”, наложена преди 1 януари 2000. След неговото арестуване, жалбоподателят бил изправен пред следовател, който не бил оправомощен да постанови задържането му под стража. Във всеки случай, нито следователят, нито прокурорът, потвърдил задържането, са били достатъчно независими и безпристрастни за целите на член 5, алинея 3, предвид практическата им роля в наказателното преследване и евентуалното им участие като страна в наказателното производство (*Вж. абзаци 34 и 50 по-горе*). Съдът препраща към анализа си на приложимото вътрешно право, съдържащо се в решението по делото *Николова* (*Вж. абзаци 28, 29 и 49-53 от това решение*).

68. Следователно е налице нарушение на правото на жалбоподателя да бъде изправен пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции по смисъла на член 5, алинея 3 от Конвенцията.

Б. Твърдяно нарушение на правото на гледане на делото в разумен срок или освобождаване преди гледане на делото в съда

69. Жалбоподателят се оплаква на основание член 5, алинея 3 от Конвенцията, че задържането му е било необосновано и прекалено дълго.

70. Член 5, алинея 3 от Конвенцията в приложимата си част гласи следното:

“Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1 (с) на този член ... има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда ...”

71. Позовавайки се на решенията на Съда по делата *Шишков* (цитирано по-горе, абзац 57-67) и *Николов с/у България* (№ 38884/97, абзац 66-77, 30 януари 2003), жалбоподателят твърди, че изтъкнатите от националните органи основания за задържането му под стража били недостатъчни.

72. Правителството не излага становище по това оплакване.

73. Съдът отбелязва, че жалбоподателят бил арестуван на 14 ноември 1996 и освободен под гаранция на 28 март 1997 (*Вж. абзаци 34 и 46 по-горе*). Следователно относимият период е четири месеца и четиринадесет дни.

74. Съществуването на обосновано съмнение, че задържаното лице е извършило престъпление е условие *sine qua non* за законността на потвърждаването на задържането, но след определен период от време не е достатъчно. В такива случаи Съдът трябва да установи дали останалите основания, изложени от съдебните органи, продължават да оправдават лишаването от свобода. Когато тези основания са “относими” и “достатъчни”, Съдът следва също така да се увери дали компетентните национални органи са проявили “особено усърдие” при провеждане на производството (Вж. *Лабита с/у Италия* [ГО], № 26772/95, абзац 152-53, ЕКПЧ 2000-IV [*Labita v. Italy* [GC], no. 26772/95, §§ 152-53, ECHR 2000-IV]).

75. В окончателното си решение по допустимост от 6 февруари 2003 по настоящото дело Съдът е отхвърлил като явно неоснователно твърдението на жалбоподателя за липса на обосновано съмнение, че е извършил престъпление. Жалбоподателят бил държан в ареста поради подозрение, че е подбудил и улеснил г-н Хамънов да наруши служебните си задължения с цел да получи незаконна облага за себе си и другиго.

76. Що се отнася до основанията за потвърждаване на задържането, Съдът отбелязва, че по делото *Илийков с/у България* (№ 33977/97, 26 юли 2001), е приел, че през въпросния период властите са приложили закон и практика, според които е имало презумпция за необходимост от задържане в случаите, когато предвиденото наказание надхвърля определена степен на строгост. Презумпцията била оборима единствено в твърде изключителни случаи когато дори хипотетична възможност за укриване, извършване на друго престъпление или укриване на доказателства била изключена поради тежко заболяване или други изключителни фактори. Освен това в тежест на задържаното лице било да докаже съществуването на такива изключителни обстоятелства, като в противен случай то следвало да остане в ареста през целия срок на производството. Горепосочените принципи били основани на член 152, алинеи 1 и 2 от НПК, в редакцията им към онзи момент, и практиката на Върховния съд на този етап.

77. Към момента на задържането на жалбоподателя тези разпоредби все още били действащи, а въпросната практика - константна.

78. Независимо от това Съдът трябва да прецени дали тези разпоредби и практика, които очевидно противоречат на член 5, алинея 3 от Конвенцията (Вж. *Илийков*, цитирано по-горе, абзац 84-87), са били действително приложени в настоящия случай.

79. Той отбелязва, че когато отхвърлила молбата на жалбоподателя за освобождаване Районната прокуратура посочила тази презумпция в мотивите си. Окръжната прокуратура също се позовала на тази презумпция (Вж. абзаци 36 и 38 по-горе). Вярно е, че за да изключат приложението на изключението по алинея 2 на член 152 от НПК

органите на прокуратурата посочили, че съществува вероятност жалбоподателят да се опита да укрие документи и да подбуди към лъжесвидетелстване свидетели. Те обаче не са изложили никакви основания за тези констатации, поради което последните имат чисто декларативен характер (*Вж. Николов*, цитирано по-горе, абзац 73). В тази връзка Съдът напомня, че “когато нуждите на разследването са посочени по ... общ и абстрактен начин, те не са достатъчни, за да обосноват по-нататъшното задържане (*Вж. Клут с/у Белгия*, решение от 12 декември 1991, Поредица А № 225, стр. 16, абзац 44 [*Clooth v. Belgium*, judgment of 12 December 1991, Series A no. 225, p. 16, § 44]).

80. Освен това, във връзка с жалбата на жалбоподателя срещу отказа на Окръжната прокуратура да го освободи, Главна прокуратура приложила друга разпоредба на НПК, а именно алинея 3 на член 152, която изключвала всякаква възможност за освобождаване на лице, срещу което има повече от едно висящо наказателно производство (*Вж. абзац 40 по-горе*). В тази връзка е необходимо да се отбележи, че разделянето или съединяването на наказателни производства е въпрос от компетентността на прокуратурата, без възможност за осъществяване на съдебен контрол. Този подход е бил несъвместим с член 5, алинея 3 от Конвенцията (*Вж. Нанков с/у България*, № 28882/95, абзац 83 и 84, Доклад на Комисията от 25 май 1998 [*Nankov v. Bulgaria*, no. 28882/95, §§ 83 и 84, Commission report of 25 May 1998] и *Янков*, цитирано по-горе, абзац 173).

81. Ето защо Съдът намира, че властите не са успели да мотивират оставането на жалбоподателя в ареста за периода от четири месеца и четиринадесет дни. При тези обстоятелства не е необходимо да се разглежда дали производството е било проведено с дължимото старание.

82. Съдът отчита факта, че по-голямата част от решенията от него дела относно срокове на задържане, се отнасят до по-дълги периоди на лишаване от свобода и от тази гледна точка период на задържане под стража от четири месеца и четиринадесет дни може да се счита за относително кратък. Член 5, алинея 3 от Конвенцията обаче не разрешава безусловното задържане, когато то не надхвърля определен минимален период. Властите са длъжни да обосноват по задоволителен начин всеки срок на задържане, независимо колко е кратък. В настоящия случай това не е направено.

83. Ето защо Съдът намира, че е налице нарушение на правото на жалбоподателя съгласно член 5, алинея 3 от Конвенцията на гледане на делото му в разумен срок или на освобождаване преди гледането на делото в съда.

II. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 5, АЛИНЕЯ 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

84. Жалбоподателят се оплаква на основание член 5, алинея 5 от Конвенцията, че не е разполагал с гарантирано от закона право на обезщетение във връзка с твърдените нарушения на член 5.

85. Член 5, алинея 5 от Конвенцията гласи следното:

“Всяко лице, арестувано или лишено от свобода в нарушение на изискванията на този член, се ползва с осигурено от правните процедури право на обезщетение.”

86. Жалбоподателят посочва, че съгласно българското право е невъзможно да се получи обезщетение за задържане, извършено в нарушение на Конвенцията, но в съответствие с изискванията на НПК. Той подчертава, че няма случай, в който при такива обстоятелства задържано лице е получило обезщетение.

87. Правителството твърди, че доколкото не е налице нарушение на предходните алинеи на член 5, алинея 5 на тази разпоредба е неприложима. Субсидиарно, то поддържа, че жалбоподателят е могъл да предяви иск за вреди било по общия ред, било на основание Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на гражданите.

88. Съдът отбелязва, че задържането под стража на жалбоподателя нарушава неговото право да бъде изправен незабавно пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции (Вж. абзац 68 по-горе), както и правото на гледане на делото му в разумен срок или освобождаване преди гледане на делото в съда (Вж. абзац 83 по-горе).

89. Следователно член 5, алинея 5 от Конвенцията е приложим. Поради това Съдът трябва да установи дали българското законодателство осигурява или не на жалбоподателя гарантирано от закона право на обезщетение за нарушенията на член 5 от Конвенцията в настоящия случай.

90. Съгласно член 2 (1) от Закона за отговорността на държавата за вреди, причинени на гражданите задържаните лица могат да търсят обезщетение единствено ако постановлението за задържане под стража е било отменено “поради липса на законни основания”. Този израз очевидно се отнася до незаконосъобразност съгласно вътрешното право. Доколкото може да се направи извод от докладваната оскъдната практика по тази разпоредба, член 2 (1) се прилагал само в случаи, при които наказателното производство е приключило поради недоказаност на обвинението или оправдаване на обвиняемия (Вж. абзаци 57-59 по-горе).

91. В настоящия случай задържането под стража на жалбоподателя било счетено от съдилищата като напълно съответстващо на изискванията на вътрешното право, а производството срещу него все още е висящо. Ето защо жалбоподателят няма право на обезщетение на основание член 2 (1) от Закона за отговорността на държавата за вреди,

причинени на гражданите. Нито пък член 2 (2) от закона е приложим (Вж. абзац 60 по-горе).

92. Следователно в случая на жалбоподателя Законът за отговорността на държавата за вреди, причинени на гражданите не осигурява гарантирано от закона право на обезщетение.

93. Освен това очевидно никоя друга разпоредба на българското законодателство не осигурява такова право (Вж. абзац 61 по-горе).

94. Поради това Съдът намира, че българското право не осигурява на жалбоподателя гарантирано от закона право на обезщетение, съгласно изискването на член 5, алинея 5 от Конвенцията. Ето защо е налице нарушение на тази разпоредба.

III. ТВЪРДЯНО НАРУШЕНИЕ НА ЧЛЕН 6, АЛИНЕЯ 1 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

95. Жалбоподателят се оплаква на основание член 6, алинея 1 от Конвенцията относно продължителността на наказателното производство срещу него.

96. Член 6, алинея 1 от Конвенцията гласи, в приложимата си част, следното:

“Всяко лице ... при наличието на каквото и да е наказателно обвинение срещу него има право на ... гледане на неговото дело в разумен срок от ... съд ...”

97. Жалбоподателят се съгласява, че разследването било приключено в разумен срок, но посочва, че забавяния са настъпили в хода на първоинстанционното и въззивното производство. Поспециално, заседанията пред Районния съд били проведени през прекалено дълги времеви интервали. Дълъг период от време изминал и между обявяването на мотивите на Районния съд през януари 1999 и първото заседание на Окръжния съд. Освен това делото било върнато на предварителното производство и има вероятност да продължи още няколко години. Що се отнася до поведението на жалбоподателя, нито едно заседание не било отложено единствено по негова вина.

98. Според Правителството властите са работили по случая с необходимото усърдие, особено на етапа на разследване. Делото било много сложно: засягало осем лица, обвинени в престъпления, свързани със сложни финансови сделки. Наказателната преписка съдържала двадесет тома. На съдебната фаза на производството прокуратурата поискала разпит на около шестдесет свидетели, а защитата - на още свидетели. Трудностите при призоваването на толкова много свидетели неизбежно причинили отлагания. Жалбоподателят или някои от другите обвиняеми били отговорни за редица отлагания на заседания поради заболяване или за представяне на допълнителни доказателства. Районният и Окръжният съд взели всички необходими

мерки за ускоряване на производството: насрочвали са заседания на тримесечни интервали и са търсили съдействие от полицията за призоваване на свидетели.

99. Съдът отбелязва, че жалбоподателят бил привлечен в производството на 14 ноември 1996. През април 2003, датата на последните сведения от страните, производството било висящо на етапа на предварителното производство, след като с решението си 5 юни 2000 Окръжният съд отменил присъдата на жалбоподателя и върнал делото за допълнително разследване (*Вж.* Абзаци 13-14 и 33 по-горе).

100. Ето защо до момента относимият период е повече от седем години.

101. Съдът отбелязва, че наказателното производство срещу жалбоподателя представлявало фактическа и юридическа сложност. То имало за предмет обвинения срещу няколко лица в извършване на престъпления, свързани с множество финансови сделки (*Вж.* абзаци 11-15 по-горе).

102. До октомври 1998, когато жалбоподателят бил осъден от Районния съд, нямало съществени забавяния по вина на властите. Окръжният съд обаче провел първото си заседание по жалбата на жалбоподателя през декември 1999, повече от година след нейното подаване. Освен това, след 5 юни 2000 по делото не били извършени никакви действия. То все още е висящо на етапа на предварителното производство (*Вж.* абзац 33 по-горе).

103. Имайки предвид критериите, възприети в съдебната му практика за преценката на разумността на срока на производството (*Вж.*, сред много други решения, *Пелисие и Саси с/у Франция* [ГО], № 25444/94, ЕКПЧ 1999-II [*Pélissier and Sassi v. France* [GC], по. 25444/94, ЕCHR 1999-II] и *Педерсън и Баадсгард с/у Дания*, № 49017/99, 19 юни 2003 [*Pedersen and Baadsgaard v. Denmark*, по. 49017/99, 19 June 2003]), Съдът намира, че продължителността на наказателното производство срещу жалбоподателя не отговаря на изискването за разумен срок съгласно член 6, алинея 1 от Конвенцията.

104. Следователно е налице нарушение на тази разпоредба.

IV. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛЕН 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

105. Член 41 от Конвенцията гласи следното:

“Ако съдът установи, че е имало нарушение на конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на високодоговарящата страна допуска само частично обезщетение за последиците от това нарушение, съдът присъжда, ако това е необходимо, справедливо удовлетворение на потърпевщата страна.”

А. Вреди

105. Жалбоподателят претендира 6 800 евро (EUR) като обезщетение за неимуществени вреди. Той излага подробни твърдения във връзка с всяко конкретно нарушение на Конвенцията, подчертавайки тежестта на случая и позовавайки се на някои от решенията на Съда.

106. Препращайки към определени решения на Съда по предходни подобни дела с/у България, Правителството твърди, че претенцията е прекомерна, по-специално предвид стандарта на живот в България.

108. Имайки предвид всички обстоятелства по делото и решавайки по справедливост, Съдът присъжда на жалбоподателя сума в размер на 2 500 евро като обезщетение за неимуществени вреди.

Б. Съдебни разноски

107. Жалбоподателят претендира 4 675 евро за 93 часа и 30 минути работа на адвокат във връзка с производството пред Страсбург, при възнаграждение на час от 50 евро. Той моли да му бъде присъдена допълнителна сума от 439 евро за преводачески (превод на 58 страници), копирни, пощенски и режийни разноски. Жалбоподателят представя договор за правна помощ между него и адвоката му, график за изработени часове и пощенски разписки. Той моли присъдените от Съда суми за съдебни разходи да бъдат платени пряко на процесуалния му представител, г-н М. Екимджиев.

108. Правителството посочва, че: (а) претенцията за разходи за преводачески и други услуги, с изключение на пощенските разноски, не били подкрепени с документи; (б) претендираният брой работни часове бил прекомерен, доколкото за положения от адвоката труд е било необходимо наполовина по-малко време; и (в) възнаграждение от 50 евро на час е прекомерно, предвид стандарта на живот в България.

109. Съдът отбелязва че жалбоподателят е представил договор за правна помощ и график за изработени часове във връзка с делото и че е поискал съдебните разноски да бъдат платени пряко на неговия адвокат, г-н М. Екимджиев.

110. Съдът счита, че претендираният брой часове изглежда прекомерен и поради това е необходимо намаляване на претенцията.

Той счита също така, че намаление трябва да се направи и с оглед обстоятелството, че някои от оплакванията на жалбоподателя са били обявени за недопустими (*Вж.* абзаци 6 и 8 по-горе). Освен това претенцията за разходи за преводачески услуги не била подкрепена от съответни документи. По-нататък Съдът намира, че същият адвокат е представлявал пред него г-н Янков, г-н Хамънов и г-н Белчев, които били обвиняеми по същото наказателно дело (*Вж.* абзац 2 по-горе, *Янков*, цитирано по-горе, абзац 2 и *Хамънов*, цитирано по-горе, абзац 2). При тези обстоятелства, имайки предвид припокриването на фактите и оплакванията в техните жалби, Съдът счита за уместно допълнителното намаляване на сумата.

111. Имайки предвид всички релевантни фактори и приспадайки 630 евро, получени като правна помощ от Съвета на Европа, Съдът присъжда сума в размер на 2 000 евро като съдебни разноси, платими пряко на процесуалния представител на жалбоподателя, г-н М. Екимджиев.

В. Лихва за забава

114. Съдът счита за уместно лихвата за забава да се изчислява на основата на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процента.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ, СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че е налице нарушение на член 5, алинея 3 от Конвенцията, тъй като жалбоподателят не бил изправен незабавно пред съдия или друго длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции
2. *Приема*, че е налице нарушение на член 5, алинея 3 от Конвенцията, тъй като задържането под стража на жалбоподателя не било обосновано през целия период;
3. *Приема*, че е налице нарушение на член 5, алинея 5 от Конвенцията, тъй като българското право не е осигурило на жалбоподателя гарантирано от закона право на обезщетение;
4. *Приема*, че е налице нарушение на член 6, алинея 1 от Конвенцията;
5. *Приема*,

а) че държавата-ответник следва да заплати на жалбоподателя, в срок от три месеца от влизането в сила на решението съгласно член 44, алинея 2 от Конвенцията, следните суми, като легова равностойност по курса, приложим в деня на плащането:

- (i) 2 500 EUR (две хиляди и петстотин евро) като обезщетение за неимуществени вреди, платими на самия жалбоподател;
- (ii) 2 000 EUR (две хиляди евро) като обезщетение за съдебни разноски, платими пряко на процесуалния представител на жалбоподателя г-н М. Екимджиев;
- (iii) евентуалните данъци и такси върху посочената по-горе:

(б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка през срока на неизпълнение, увеличена с три процента;

6. *Отхвърля* остатъка от претенцията за справедливо удовлетворение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 8 април 2004, в съответствие с член 77, алинеи 2 и 3 от Правилника на Съда.

Сантьяго КЕСАДА
Заместник-секретар

Кристос РОЗАКИС
Председател